

Tettenérés a Lukács Archívumban

Továbbra sem tudni, mi lesz a hagyaték sorsa

Május végén a Lukács Archívum és Könyvtár ajtaján egyik napról a másikra zárat cseréltek, az utolsó munkatársat pedig kiharancsolták. Ezzel gyakorlatilag bezárt az 1971 óta működő, Lukács György filozófus levelezését, könyvtárát és kéziratait együttesen a tudós egykori, Belgrád rakparti otthonában gondozó kutatóhely. Úgy tűnik, az archívum sorsát végképp megpecsételték az azóta eltelt fél év fordulatai.

A hivatalos indoklás szerint az archívum egyetlen, utolsó dolgozója súlyosan megsértette a biztonsági előírásokat azzal, hogy a munkaidő lejáta után egyedül hagyta az archívumban annak egykori tudományos kutatóját, aki csaknem negyven évig gondozta a Lukács-hagyatékot. Az ominózus tettenérés délután öt óra után pár perccel történt, amikor a nyugdíjas tudóst munka közben, de felügyelet nélkül találták. Monok István, az MTA Könyvtár- és Információs Központjának (MTA KIK) főigazgatója és Babus Antal, az MTA KIK kézirattárának osztályvezetője a német nagykövet és kísérete társaságában jelent meg váratlanul a kéziratoktól már teljesen, Lukács könyveitől viszont még félig megfosztott archívumban azzal a céllal, hogy biztosítsa a magas rangú vendégeket a hagyaték megfelelően alakuló jövőjéről. Másnap jött a levél, amely súlyos rendszabályszegés vétké miatt kiutasította az utolsó munkatársat.

Nem nehéz meglátni, hogy ehhez a lépéshez csak ürügyként szolgált egy olyan személy szabálysértő jelenléte, aki, ha szeretett volna bármiben kárt tenni, már bőven megtehetette volna az archívumban ledolgozott évtizedei alatt. Az, hogy részben ez az epizód jelentette Lukács György magyar filozófus, a világ minden táján a 20. század egyik legjelentősebb gondolkodójaként számon tartott tudós magyarországi kutatóhelyének végét, jogosan vált ki sokakban rémületet és nevetést egyszerre.

A Lukács Archívum ügye 2016 óta húzódik. Két éve a megőrzés-bezárás és a kutatóhely-emlékhely tengeylen történetek elmozdulások. De valójában a Lukács Archívum és Könyvtár pusztasága létezése az „ügy”.

Most azonban, amikor végül az archívumot kiürítették, a kéziratosokat elszállították és a legutolsó ott dolgozót kizárták, itt-ott felfeslik a szövet.

A vélemények különbözősége egy olyan tudományos és politikai szempontból is megosztó, de nemzetközileg kétségkívül elismert személyiségnél, mint Lukács György, érthető. Viszont meglehetősen bonyolult lenne már szétszálazni, hogy az érintett felek – az Akadémia és intézményei, valamint az archívum és a körébe tartozó munkatársak, tudósok, támogatók – mikor konfrontálódtak politikai, mikor tudományos, esetleg személyes érdekek és álláspontok mentén.

Még infografikával is nehezen lenne szemléltethető, hogy a hivatalos szervek a hagyaték különböző részeit mikor és hol szerették volna elhelyezni. Felmerült, hogy „a végrendelettel összhangban” a Lukács-könyvtár végleg az MTA BTK Filozófiai Intézetbe kerüljön, de az is, hogy a kéziratosok a digitalizáció után ismét Lukács egykori lakásában legyenek. Aztán az is, hogy a lakásból semmi nem maradhat, még emlékhely sem, de olyan javaslat is készült, amely a Lukács Archívum akkori helyét és intézményes beágyazottságát továbbgondolva a hagyaték összes részét a Lukács lakásban hagyta volna meg, megtartva azt emlékhelyként is. Minden egyes elképzelésnek megvolt a maga tudományos – vagy annak látszó – indoklása.

Most azonban, amikor végül az archívumot kiürítették, a kéziratosokat elszállították és a legutolsó ott dolgozót kizárták, itt-ott felfeslik a szövet. Mivel a Lukács Archívumot mindig is a kéziratosok tették érdekessé, és az archívum a nem-

zetközi kutatás számára a hozzáférhetőségnél jóval többet nyújtott, megkérdeztük a kéziratok digitalizációjával jelenleg foglalkozó MTA KIK-et, el tudja látni intézetük azokat a szakmai, szolgáltatói és filológiai munkákat, amelyeket a Lukács Archivum és Könyvtár évtizedekig megtett. Az MTA titkárságának kommunikációs főosztályán elmondták, a filológiai munkákra vonatkozóan álláspontjuk az, hogy a gyűjteményhez tartozó könyvek, kéziratok digitalizálását követően ez a munka bárki számára végezhető lesz

az MTA KIK-ben vagy akár az otthonából, hiszen az MTA KIK távoli hozzáféréssel is szolgáltatja a dokumentumokat. Vajda Kristóf, az MTA titkárságának kommunikációs szakreferense hozzátette: „Az MTA KIK alapfeladatai között szerepel a felhatalmazás filológiai munka végzésére konkrét kutatási terv esetén, jelenleg azonban ilyen tevékenységet nem folytat.”

Az MTA KIK tehát saját bevallása szerint most szkennelést végez. Tudományos munkát, azaz szövegkritikát, tárgyi és nyelvi szempontú magyarázatot, értelmezést, keletkezéstörténeti adalékokat nem tesz hozzá a kéziratok hagyatékhoz, arra hivatkozva, hogy azt a digitalizálás után bárki megteheti. Ez azonban némileg ellentmond a kéziratokra vonatkozó, az MTA által korábban sokat hangoztatott szigorú szakmai iratkezelési szabályoknak és a kutathatóságot szorgalmazó terveknek. Annyit hozzáfűznek, hogy konkrét kutatási terv esetén elvégezhetnék a filológiai munkát, de jelenleg nem teszik, ami azt jelenti, hogy a filológiai szempontú Lukács-kutatás ezzel megszűnt Magyarországon – hacsak a tudományos érdeklődésre számot tartó dokumentumok egyszerű szkennelése nem tekinthető tudományos tevékenységnek.

Mesterházi Miklós, a Lukács Archívum Nemzetközi Alapítvány (LANA) kuratóriumi tagja, a Lukács Archívum volt munkatársa szerint az, ami a kéziratos hagyaték digitalizálásának lobogója alatt zajlik, valójában annak alátámasztása, hogy a Lukács Archívumra kutatóhelyként immáron nincs szükség.

– Ha valóban az anyag internetes hozzáférhetővé tételéről volna szó – tette hozzá az archívum volt munkatársa –, akkor egyrészt a portugál doktorandusznak vagy az orosz kutatónak ugyanúgy meg kellene tudnia találni az interneten a már digitalizált és a könyvtár honlapjára kiaggatott leveleket. Ez azonban csak annak fog sikerülni, akinek előbb a fülébe súgták, hogy előbb az akadémiai könyvtár honlapját kell felkeresnie, és ott is a REAL-MS-t – mondta a 168 Órának. – Másrészt a lemaradt szélek, oldalak, üres kockák sem szakmai feldolgozásra utalnak, inkább arra, hogy a könyvtár a lehető leg hamarabb túl akar esni ezen a muszáj feladaton. Aki kiismerni szeretné magát az eddig feltöltött anyagon, belekékül.

Van egy másik szál is: ez az archívumnak otthont adó Belgrád rakparti lakás – a filozófus itt lakott 1945 őszétől 1971-es haláláig – ügye. Az eddig is tudható volt, hogy a lakás bérleti szerződését az MTA fenntartóként, az V. kerületi önkormányzattal egyeztetve, 2024-ig meghosszabbította, és az ingatlan felújítását szorgalmazta. (A szakmai indokok mellett a lakás műszakilag leromlott állapotával is indokolták a kiűrtést.) A 14 millió forintra becsült felújítást azonban az Akadémia a legutolsó, januári közleménye szerint a Lukács Archívum Nemzetközi Alapítvány

segítségével látta megvalósíthatónak, mármint akkor, ha annak nagy részét az alapítvány külső forrásokból, adományokból meg tudja finanszírozni. Az alapítvány a közleményre reagálva akkor azonnal kijelentette, hogy a nemzetközi tudományos közösség intézményei nem adnak pénzt felújításra, csakis tudományos tevékenységre, esetleg az ahhoz szükséges technikai felszerelésre. Az MTA titkárságának kommunikációs főosztálya azonban ennek ellenére kérdésünkre azt közölte: megállapodás született arról, hogy a LANA segít a felújításhoz szükséges külső források bevonásában és a lakás „szélesebb felhasználói kör számára való” hasznosításában. Továbbá „a LANA vállalta, hogy hazai és nemzetközi forrásokat keres a közös cél, Lukács György szellemi hagyatékának ápolására és kutatására”.

Úgy tűnik tehát, igencsak széttartanak az értelmezések abban a tekintetben, melyik fél mit ért Lukács György szellemi hagyatékának ápolásán és kutatásán. Belváros-Lipótváros önkormányzatától megtudtuk, hogy a lakás bérleti szerződése szerint a bérlő, az MTA kötelezettséget vállalt a helyiség karbantartására. Ez arra enged következtetni, hogy az MTA azzal, hogy a bérleti szerződést már 2017

júliusában meghosszabbította, egyúttal a Lukács lakás felújításának terhéért is vállalta, függetlenül attól, kéri-e az alapítvány hozzájárulását a költségekhez. Annyit megtudtunk, hogy 2018 májusában az MTA bérbeszámítással történő felújítási szándékát jelezte az önkormányzatnak, elbírálása folyamatban van.

Időközben, miután a kéziratokat tavasszal feltűnő sietséggel elszállították, a két fél közötti egyeztetések egy időre leálltak. Erdélyi Ágnes, a LANA kuratóriumának elnöke lapunknak elmondta: ők úgy tudják, a felújítás azóta sem kezdődött meg, és a fenntartó nekik semmilyen

A lemaradt szélek, oldalak, üres kockák sem szakmai feldolgozásra utalnak, inkább arra, hogy a könyvtár a lehető leghamarabb túl akar esni ezen a muszáj feladaton.

érdemi információt nem adott arról, hogy mikor kezdik és mikorra tervezik befejezni.

– Legfőbb célunk, hogy a hagyaték egyben maradjon, és a Lukács Archívum és Könyvtár kutatóhelyként Lukács György egykori lakásában mielőbb újra megnyíljon – mondta az alapítvány elnöke. Hozzátette azonban, hogy az archívum kutatóhelyként újrainítását illetően a tárgyaló felek álláspontja megosztott: a

LANA következetesen támogatja, nyilatkozataiban az MTA elnöke, Lovász László is emellett állt ki, de az MTA KIK főigazgatója többször is kijelentette, hogy az eredeti helyen csak emlékhelynek látja értelmét. – Mivel az archívumra vonatkozó minden intézkedésnek ő a végrehajtója, a valóságban egyre távolabb kerülünk ettől a céltól – közölte Erdélyi Ágnes.

Ha nem feszülnének is egymásnak ellentétes érdekek, már akkor sem lenne menthető jelenlegi formájában a Lukács Archívum. Időközben ugyanis kiderült, hogy a 2019-es költségvetés szerint a Palkovics László vezette Innovációs és Technológiai Minisztérium kezébe kerülnének a Magyar Tudományos Akadé-

mia kutatási és fejlesztési forrásai. Az Akadémia vezetése ennek következtében jelenleg a saját autonómiájáért és intézethálózatának életben tartásáért harcol, így nem valószínű, hogy a közeljövőben leüljön tárgyalni az archívum jövőjéről.

Vajda Mihály filozófus, Lukács György egykori tanítványa szerint nincs tudományos alapja az archívum bezárásának.

– Mint valaha Lukács köréhez tartozó, nagyon fájjalom, hogy bezárták az archívumot – mondta. – Az archívumokat nem pártállás szerint szokás fenntartani, hanem a szellemi teljesítménynek megfelelően.

/ **Cegelynik Natália**

— Hirdetés

Beköltöztünk!

NÉPSZAVA

V H VASÁRNAPI HÍREK

A **Vasárnapi Hírek** szerzőinek írásait keresse a pénteki és szombati Népszavában!

Minden héten **2x**

A két szerkesztőség egyesülése után, a Népszava pénteki száma **Nyitott mondat** négyoldalas irodalmi melléklettel, szombaton **Visszhang** címmel, nyolcoldalas melléklettel gazdagodik.

Így egészül ki a Népszava hírközpontúsága a Vasárnapi Hírek elemző és szórakoztató stílusával.